

TOELICHTING bij het besluit tot vaststelling van een beschermd stadsgezicht in BATENBURG, gemeente Batenburg.

Het beschermde stadsgezicht omvat de op de bijgevoegde kaart (Rijksdienst voor de Monumentenzorg tek. no. 075) met een stip-pellijn omgrensde gebied.

Batenburg, gelegen in het land van Maas en Waal aan de noorde-lijke oever van de rivier de Maas, is één van de oudste stadjes van Gelderland. Als vesting met grachten omringd, gelegen aan de grens van Brabant, heeft het een belangrijke rol gespeeld in de historie van de streek. De burcht, die ongetwijfeld de kiem vormt waaruit de plaats is ontstaan, is thans een schil-derachtige, door grachten omgeven ruïne aan de noordelijke pe-riërie van het stadje. Ofschoon de grachten reeds lang zijn verdwenen en de eenvoudige bebouwing geenszins aan een stad doet denken, heeft de plattegrond, hoe bescheiden ook van vorm, een min of meer stedelijke allure. Duidelijk manifesteert de plaats zich ook nu nog als zelfstandig element in het landschap. Binnen de verdwenen wallen waar thans de Ringdijk, Molendijk en stadswal gelegen zijn heeft zij een geheel eigen stramien. De hoofdstraat is de oost-west midden door de plaats lopende Grote straat, die aan weerszijden met geschoren linden is be-plant. De bebouwing aan twee kanten heeft door de schaal een min of meer steeds karakter. De panden Grote straat 6-8, 13, 15, 23 en 30-32 zijn van oudheidkundige waarde. Aan de zuid-zijde evenwijdig aan de Grote straat ligt de Achterstraat, thans Parallelweg geheten, met haaks daarop in het midden de Kruisstraat. In noordelijke richting kruist deze de Grote straat vervolgens de Kerkstraat en komt ter hoogte van de ruïne uit op de stadswal en Waldijk. De viersprong Kerkstraat-Kruisstraat is tot een karakteristiek driehoekig pleintje verwijd. Aan de west-kant van dit pleintje is de Nederlands-Hervormde kerk gelegen, een uit de Middeleeuwen daterend gebouw waarvan na de verwoes-ting in de tachtigjarige oorlog alleen het driebeukige schip en de ingebouwde massieve torenstomp werden hersteld. Voorts ligt aan de noordzijde een drietal waardevolle Gelderse boer-derijtjes: Kerkstraat 9, 11 en Kruisstraat 8. Tezamen met de oude waterpomp midden op het pleintje, de geschoren linden langs de bebouwing en het hoge geboomte op het kerkhof rondom

de kerk, maken zij deze ruimte tot het meest rustieke gedeelte van het oude stadje.

Voor het oudheidkundige karakter van Batenburg zijn ook de panden Kerkstraat 1, 3, Kruisstraat 15 en Waldijk 9 nog van belang. De overige niet met name genoemde woningen, waaronder een aantal vrij nieuwe aan de Molen- en Waldijk, passen zich over het algemeen door hun schaal en eenvoudige architectuur goed bij de oude bebouwing aan.

Voor het behoud van het aspect van Batenburg, dat in zijn landelijke eenvoud zowel ten aanzien van de bebouwing, als door de stedenbouwkundige aanleg betekenis heeft onder de Gelderse steden, zijn de noordelijk aangrenzende onbebouwde kasteelterreinen onontbeerlijk. De relatie van de ruïne tot deze terreinen is nog ongeschonden. Omsloten door de Molendijk, Hoefweg en Bredeweg is dit landschappelijke terrein mede in het beschermde gebied opgenomen. De fraaie standerdmolen op de splitsing Molendijk en Hoefweg vormt hierin een markant monument.

Uiteraard impliceert de bescherming niet, dat alle delen van het omliggende gebied voor het oudheidkundige karakter van even groot belang zijn. De aard van de te nemen stedenbouwkundige maatregelen zal dan ook afhankelijk zijn van de waarde van die elementen, die het historische aspect van de plaats bepalen.